Government of Karnataka

माय मराठी

5

पहिले सत्र

इयत्ता पाचवी

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

Marathi First Language

Part - 1

Karnataka Text Book Society (R)

6th Cross, Malleshwaram
Bengaluru - 560003.

CMYK

PREFACE

The Textbook Society, Karnataka has been engaged in producing new textbooks according to the new syllabi prepared which in turn are designed based on NCF - 2005 since June 2010. Textbooks are prepared in 11 languages; seven of them serve as the media of instruction. From standard 1 to 4 there is the EVS and 5th to 10th there are three core subjects namely mathematics, science and social science.

NCF - 2005 has a number of special features and they are:

- Connecting knowledge to life activities.
- Learning to shift from rote methods.
- Enriching the curriculum beyond textbooks.
- Learning experiences for the construction of knowledge.
- Making examinations flexible and integrating them with classroom experiences. Caring concerns within the democratic policy of the country.
- Make education relevant to the present and future needs.
- Softening the subject boundaries integrated knowledge and the joy of learning.
- The child is the constructor of knowledge.

The new books are produced based on three fundamental approaches namely.

Constructive approach, Spiral Approach and Integrated approach.

The learner is encouraged to think, engage in activities, masters skills and competencies. The materials presented in these books are integrated with values. The new books are not examination oriented in their nature. On the other hand they help the learner in the total development of his/her personality, thus help him/her become a healthy member of a healthy society and a productive citizen of this great country India.

Mathematics is essential in the study of various subjects and in real life. NCF 2005 proposes moving away from complete calculations, construction of a framework of concepts, relate mathematics to real life experiences and cooperative learning.

Many students have a maths phobia and in order to help them overcome this phobia, jokes, puzzles, riddles, stories and games have been included in textbooks. Each concept is introduced through an activity or an interesting story at the primary level. The contributions of great Indian mathematicians are mentioned at appropriate places.

The Textbook Society expresses grateful thanks to the chairpersons, writers, scrutinisers, artists, staff of DIETs and CTEs and the members of the Editorial Board and printers in helping the Text Book Society in producing these textbooks.

Sri. Nagendra Kumar
Managing Director
Karnataka Textbook Society®
Bengaluru, Karnataka

Prof. G. S. Mudambadithaya
Co-ordinator
Karnataka Textbook Society®
Bengaluru, Karnataka

© DSERT NOT TO BE REPUBLISHED

हितगुज

मित्रहो,

भारतीय शिक्षण पध्दतीमध्ये अत्याधुनिकता आणण्यासाठी आणि शिक्षण अधिकाधिक विद्यार्थीकेंद्रित करण्यासाठी नवनवीन पध्दतींचा अवलंब केला जात आहे. पंचवार्षिक योजनांप्रमाणे विशिष्ट टप्प्यावर शैक्षणिक सुधारणांचे पुनरावलोकन करुन वेळोवेळी बदलही केले जात आहेत. अर्थात शैक्षणिक सुधारणा करताना अलिकडच्या पंचवीस वर्षात 'समान राष्ट्रीय शैक्षणिक कार्यक्रम' राबविण्यात आला. याची भारतीयांनी आवर्जून दखल घ्यायला हवी असे सांगावेसे वाटते.

सन 1986 मध्ये 'नवे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण' स्विकारुन शिक्षण पध्दतीत राष्ट्रीय समानतेचा पाया घातला गेला. 1998 पासून संपूर्ण देशभर 'सामर्थ्याधारित शिक्षण' या सुधारित योजनेचा प्रारंभ झाला, आणि प्रत्येक विद्यार्थ्यांला किमान सामर्थ्ये प्राप्त करुन देण्याची जबाबदारी एक राष्ट्रीय कर्तव्य म्हणून शिक्षक बंधू भगिनींनी स्विकारली आहे असे दिसून येत आहे.

बदलत्या काळाप्रमाणे आपण स्वत:च्या राहणीमान आणि आचार विचारात बदल करत असतो. शिक्षणक्षेत्र त्याला अपवाद नाही. अत्याधुनिकता आत्मसात करणे, नवनवीन विचार घेऊन पुढे जाणे, हा तर 'विद्या सरितेचा' स्थायीभाव आहे. बदल म्हणण्यापेक्षा समाजाभिमुख असलेले समाजोपयोगी 'नवविचार' ही काळाची गरज असते. राष्ट्रीयपातळीवर या नवविचाराचे मंथन निरंतर होत असते. या विचारमंथनातून तयार होणारे 'नवनीत' बालविकासाला पुरक असेल, अशी आशा मनी बाळगून 2005 मध्ये 'राष्ट्रीय अभ्यासक्रमाचा आराखडा' तयार करण्यात आला. एन.सी.ई.आर.टी. मध्ये तयार झालेल्या या राष्ट्रीय आराखड्याला 'एन.सी.एफ. 2005' असे संबोधण्यात आले आहे. या 'राष्ट्रिय अभ्यासक्रम चौकट - 2005 प्रमाणे तयार केलेले प्रस्तुत पाठ्यपुस्तक आपल्या हाती देताना 'राष्ट्रीय विचारांचे बीजारोपण' करीत आहोत असा ठामविश्वास पाठ्यपुस्तक मंडळाला वाटतो आहे.

सत्य आणि अहिंसेचा संदेश प्रत्यक्ष कृतीतून देणाऱ्या भगवान गौतम बुध्दांच्या

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

या देशात महात्मा गांधीजीनी हा संदेश सर्वदूर पोचविला. आचार्य विनोबा भावे, साने गुरुजी या सारख्या गांधीवादी नेत्यांनी सत्य अहिंसेच्या विचारांची जोपासना केली.

सत्य आणि अहिंसेच्या तत्वांवर दृढ विश्वास असणाऱ्या महात्मा गांधीजींनाही मानवी हक्कांसाठी 'छोडो भारत' सारखी चळवळ उभारुन 'चलेजाव' चा नारा द्यावा लागला, स्वातंत्र्यासाठी 'करो या मरो' ही घोषणा द्यावी लागली, म्हणजेच कणखर व्हावे लागले हे ऐतिहासिक सत्य विसरुन चालणार नाही.

'एन.सी.एफ. 2005' मधून विचाराने, आचाराने कणखर आणि प्रतिभासंपन्न भारताच्या उभारणीचे बीजारोपण केले आहे.

शिक्षणाच्या या नवविचारातून प्रेरणा घेऊन भाषा, गणित, विज्ञान आणि विशेषत: समाजविज्ञान या सर्वच विषयातून एक प्रगल्भ राष्ट्रीय चेतना देण्याचे ध्येय 'भारतीय शिक्षणाने' उराशी बाळगले आहे. या राष्ट्रीय ध्येयाचा उद्देश 'बलसागर भारत होवो । विश्वात शोभूनी राहो' या पूज्य साने गुरुजींच्या शब्दात सांगून पाठ्यपुस्तक मंडळ आपले 'हितगुज' पूर्ण करीत आहे.

या राष्ट्रीय ध्येयाप्रत घेऊन जाण्यासाठी प्रस्तुत पाठ्यपुस्तक केवळ एक माध्यम आहे. वैचारिक बीजारोपणाचे ते एक साधन आहे. या साधनात सुधारणा करण्यासाठी सर्व शिक्षणप्रेमी जनता, शिक्षक बंधू-भगिनींच्या विधायक सूचनांचे पाठ्यपुस्तक निर्देशनालयात स्वागत आहे.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

प्रस्तुत पाठ्यपुस्तकाच्या निर्मितीमध्ये श्रीमती उषाताई गोगटे, गर्ल्स हायस्कूल बेळगावीचे मुख्याध्यापक श्री. एम.के. मादार यांनी कार्यशाळांकरिता सभागृह आणि ग्रंथालय उपलब्ध करुन दिले.

'बाल भारती' पुणे येथील मराठी विषयाचे विशेष अधिकारी प्रा. माधव राजगुरु यांनी पाठ्यपुस्तक निर्मितीच्या कार्यात वेळोवेळी अमूल्य सल्ला दिला. लेखक व कवी यांची अनुमती मिळवून देण्याबाबत सहकार्य केले.

पाठ्यपुस्तक मंडळ या सर्वांचे अत्यंत आभारी आहे.

पाठ्यपुस्तक मंडळ

Text Book Committee

Chairman

Shri. Madhav Kunte, (A.M.) Smt. Ushatai Gogte Girls' High School, Belagavi

Memebers

Shri. P.K.Muchandikar, Cluster Resource Person, Belgundi,Tal. Belagavi.

Shri. J.S. Mali, (H.M.) Govt. Hr. Pry. Marathi School, Kurli, Tal. Chikodi, Dist. Belagavi.

Shri. I.S. Patil,(A.M.)Govt. Hr. Pry. Marathi School, Tarihal, Tal. & Dist., Belagavi.

Shri. S.D. Phakhare, (A.M.) Govt. Higher Pry. Marathi School, Kadoli,Tal.,Belagavi.

Artist

Shri. P.S.Naik, Artmaster, S.A.P. Vidyamandir, Kanagala Tal. Hukkeri,Dist. Belagavi.

Scrutinizer

Dr. Amrut Yardi, H.O.D. Marathi, Karnataka Arts College, Dharwad.

Chief Co - ordinator

Prof. G.S.Mudambadithaya

Curriculum revision and Text book preparation KTBS, Bengaluru.

Chief Advisers

Shri. Narasimaiah , Managing Director, KTBS, Bengaluru.

Shri. C. Nagamani, Deputy Director, KTBS, Bengaluru.

Programme Co - ordinator

Smt. Bhagyavatamma C.D., A.D.P.I. KTBS, Bengaluru.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ಕುರಿತು

ಒಂದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯವರೂ ಅರ್ಥಸಚಿವರೂ ಆಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ 2014–15 ರ ಬಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದರು. ತಜ್ಞರು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮೂಲ ಆಶಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: "ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯ, ನೈತಿಕಮೌಲ್ಯಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿಕಸನ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವ, ಜಾತ್ಯತೀತತೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬದ್ಧತೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾಗುವಂತೆ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ರಚಿಸಲಾಗುವುದು" – ಇದು ಬಜೆಟ್ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಆಶಯ.

ಆನಂತರ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ಒಂದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿಯವರೆಗಿನ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗಾಗಿ 27 ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ದಿನಾಂಕ: 24.11.2014 ರಂದು ಆದೇಶಹೊರಡಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಗಳು ವಿಷಯವಾರು ಮತ್ತು ತರಗತಿವಾರು ಮಾನದಂಡಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ರಚಿತವಾದವು. ವಿವಿಧ ಪಠ್ಯವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಜ್ಞರು, ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಈ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಲಿಖಿತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ ಹೊಣೆಹೊತ್ತ ಈ ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ 'ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯವಸ್ತುವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ನಂತರ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು 24.11.2014ರ ಆದೇಶದಲ್ಲೇ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆನಂತರ 19.09.2015 ರಂದು ಹೊಸ ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿ 'ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ ರಚಿಸುವ' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗೊಂಡ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು 2016–17 ರ ಬದಲು 2017–18ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದೆಂದು ಇದೇ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಸಂಘಟನೆಗಳೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಮಾಹಿತಿದೋಷ, ಆಶಯದೋಷಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಚಿವರಿಗೆ, ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಅವುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಸಮಿತಿಗಳಾಚೆಗೆ ಅನೇಕ ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಾಲಾ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಸಂಘಗಳ ಜೊತೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಾಪಕರು, ವಿಷಯಪರಿವೀಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಡಯಟ್ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಅಭಿಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜವಿಜ್ಞಾನ, ಗಣಿತ, ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಜ್ಞರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆನಂತರ ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಅರಿವಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಕಡೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

NOT TO BE REPUBLISHED

CMYK

ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಲಾ (N.C.E.R.T) ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಜೊತೆ ರಾಜ್ಯದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ವಿಜ್ಞಾನ, ಗಣಿತ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಜ್ಞರ ಮೂರು ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಗಳು ನೀಡಿದ ತೌಲನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಲಾ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಿಂತ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಂತೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆಂಧ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಜೊತೆ ನಮ್ಮ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟನೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಿತಿಗಳು ಮಾಡಿರುವುದು ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯೇ ಹೊರತು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಮಗ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಾಗಲೇ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಧಕ್ಕೆಯುಂಟುಮಾಡಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗತ್ವ ಸಮಾನತೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಗ್ರತೆ, ಸಮಾನತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಚೌಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮೀರಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ: ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಿತಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ವಿಷಯವಾರು ಉನ್ನತ ಪರಿಶೀಲನ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡೆದು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

ಹೀಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಸಂಪೂರ್ಣ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ 27 ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹಾಗೂ ಉನ್ನತ ಪರಿಶೀಲನಾ ಸಮಿತಿಯ ಸಮಸ್ತರನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯುತ್ತೇವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸಮಿತಿಗಳ ಕೆಲಸ ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಲು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದುಡಿದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘದ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ನೆನೆಯುತ್ತೇವೆ. ಸಹಕರಿಸಿದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು. ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಸರ್ವ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ತಜ್ಞರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಎಂ. ಪಿ. ಮಾದೇಗೌಡ
ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ (ರಿ)
ಬೆಂಗಳೂರು

ಪ್ರೊ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ
ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷರು
ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ (ರಿ)
ಬೆಂಗಳೂರು

ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿಗಳ ವಿವರ

ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷರು

ಪ್ರೊ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ : ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ(ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಶ್ರೀಮತಿ ಎಸ್.ವಿ. ದೇಶಪಾಂಡೆ : ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಆರ್.ಪಿ.ಡಿ ಕಾಲೇಜ್, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಸದಸ್ಯರು

ಶ್ರೀಮತಿ ಕಿಶೋರಿ ಡಿ. ಜೋಷಿ : ನಿವೃತ್ತ ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಮರಾಠಿ ವಿಭಾಗ, GI ಬಾಗೇವಾಡಿ ಕಾಲೇಜು, ನಿಪ್ಪಾಣಿ.

ಪ್ರೊ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಚೌಹಾನ್ : ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಮರಾಠಿ ವಿಭಾಗ, ಮರಾಠಿ ಮಂಡಲ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಶ್ರೀಮತಿ. ಅಲಕಾ ಮುತ್ಕೇಕರ್ : ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಮರಾಠ ಮಂಡಳ ಕಾಲೇಜು.

ಡಾ.ಎಸ್.ಎಂ ರಾಯಮಾನೆ : ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕೆ.ಎಲ್.ಇ, ಬಿ.ಕೆ ಕಾಲೇಜು, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ.

ಶ್ರೀ.ಪ್ರಕಾಶ್ ಬಿ.ನಾಗರ್ಲೆ : ನಿವೃತ್ತ ಶಿಕ್ಷಕರು, ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

ಉನ್ನತ ಪರಿಶೀಲನ ಸಮಿತಿ

ಶ್ರೀ ಸರಜು ಕಾಟ್ಕರ್ : ಮಹಾಂತೇಶ್ ನಗರ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಾರುತಿ ಮರಾಠೆ : ಶ್ರೀಕಲ್ಪ , ಶಾಂತಿ ನಿಕೇತನ, ಟೀಚರ್ಸ್ ಕಾಲೋನಿ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಡಾ. ಗೋಪಾಲ್.ಎಸ್.ಮಹಾಮುನಿ ಅಲಿಯಾಸ್ ಸುತಾರ್ : ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಶಾಂತಿನಗರ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ:

ಶ್ರೀ ಎಂ. ಪಿ. ಮಾದೇಗೌಡ, : ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ (ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು 3.

ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ. ಡಿ. ಉಷಾ, : ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ(ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು 3.

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಸಂಯೋಜಕರು:

ಎಲ್. ಶಂಕರೇಗೌಡ, : ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ (ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು 3.

अनुक्रमणिका

D9M4T2

अ.न.	पाठाचे नाव		कवी / लेखक	पृष्ठ क्रमांक
1.	नव्या युगाचे गाणे	कविता	श्रीमती. शुभदा दादरकर	1
2.	तीन मूर्ती			4
3.	शब्दांच्या जाती			11
4.	कडुनिंब			13
5.	व्याकरण			17
6.	मधमाशी	कविता	संकलित	20
7.	वीर हुतात्मा नारायण			22
8.	आपला मित्र साप			28
9.	जादूगार	कविता	गो.म.कुलकर्णी	37
10.	हरवलेल्या पुस्तकाचे आत्मवृत		संकलित	40
11.	दसरा झाला हसरा		संकलित	48
12.	मासा		कृ.वि.दातार	52

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

प्रस्तुत पाठ्यांश प्रथम सत्राकरीता निर्धारित केला आहे.

पाठ 1

नव्या युगाचे गाणे

नव्या युगाचे नवीन गाणे एक दिलाने गाऊ
मानवतेचा दीप अंतरी नित्य तेवत ठेऊ ।।धृ।।
अज्ञानाचा तिमिर सारुनी तेजोमय हा सूर्य उगवला
विज्ञानाच्या नभोमंडळी आपण तारे होऊ ।।1।।
रंग आपला वेगवेगळा सूर आपला एकसारखा
अनेकतेतून एकत्वाचे गाणे आपण गाऊ ।।2।।
हातामध्ये हात गुंफुनी देशहिताचा मंत्र जपोनी
हासत खेळत ध्येयमंदिरी पुढे पुढे रे जाऊ ।।3।।
भारतभूची पवित्र माती प्रिय आम्हाला स्वर्गाहुनही
या धरणीचे रक्षण करण्या प्राण पणाला लावू

* **श्रीमती शुभदा दादरकर**

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

नवीन शब्दांचा अर्थ

अंतरी – मनात

तेवणे – प्रकाशत राहणे

तिमिर– अंधार

ध्येय – प्राप्त करुन घेण्याचे उद्दिष्ट

सारणे– बाजूस करणे

नित्य – सतत

एकत्व– एकी, समानता

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

1. नव्या युगाचे गाणे कसे गाण्यास सांगितले आहे ?
2. विज्ञानाच्या नभोमंडळी आपणास काय होण्यास सांगितले आहे?
3. कशाचा तेजोमय सूर्य उगवला आहे?
4. अनेकतेतून आपणास कोणते गाणे गाण्यास सांगितले आहे?
5. ध्येय गाठण्यासाठी आपणास काय करण्यास सांगितले आहे?
6. भारतभूमीची माती कशी आहे?
7. प्राण कशासाठी पणाला लावायचे आहेत?

आ. पुढे दिलेल्या कवितेच्या ओळींचा तुझ्या शब्दात अर्थ स्पष्ट कर.

1. 'मानवतेचा दीप अंतरी नित्य तेवत ठेऊ'.
2. 'विज्ञानाच्या नभोमंडळी आपण तारे होऊ'.
3. 'रंग आपला वेगवेगळा सूर आपला एकसारखा'.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

इ. गाळलेल्या जागा भर.

1. हातामध्ये हात ..... देशहिताचा मंत्र जपोनी.
2. नव्यायुगाचे गाणे या कवितेच्या कवयित्री ..... आहेत.

ई. नमुन्या प्रमाणे लिही.

नमुना दीप अंतरी तेवत ठेवू.

1. नभोमंडळी .....
2. एकत्वाचे .....
3. ध्येयमंदिरी .....
4. प्राण .....

तिरंगी झेंड्याचे चित्र काढून रंगव.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 2

तीन मूर्ती

(एकदा राजाचा दरबार भरला होता. दरबारी मूर्तिकाराचे मुक्तकंठाने कौतुक करत होते. राजा कलेचा भोक्ता होता. राजाने ठरवले की,मूर्तिकाराची प्रत्यक्ष भेट घेऊनच त्याच्या सुंदर मूर्तींचे निरीक्षण करावे.राजा आणि प्रधान मूर्तिकारास भेटण्यास निघाले).

राजा आपल्याकडे येत असल्याचे पाहून मूर्तिकाराने वाकून नमस्कार केला व तो म्हणाला.

मूर्तिकार : महाराज, आपण इथवर यायचे कष्ट कशाला घेतलेत? मला बोलावणं पाठवलं असतं तर मी स्वत: हजर झालो असतो.

महाराज : नाही तसे नाही. कलाकारासाठी वेळ किती महत्वाची असते याची मला जाणीव आहे. त्यामुळे आम्ही स्वत:च तुला भेटायला आलो आहोत.

मूर्तिकार : बोला महाराज काय सेवा करु आपली?

राजा : अरे माझी सेवा कसली करतोस, स्वत:च्या कलेने या समाजाची सेवा करतोस ते काय कमी आहे?

मूर्तिकार : आपण मला लाजवत आहात महाराज.

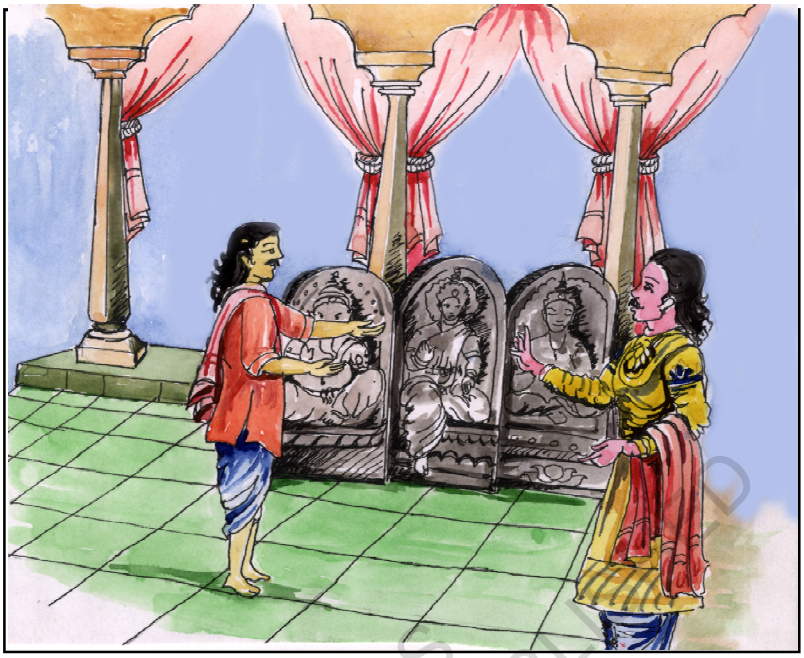
राजा : आम्ही काही शंका घेऊन तुझ्याकडे आलो आहोत. त्यांचे निरसन करशील ही अपेक्षा आहे.

मूर्तिकार : आज्ञा महाराज.

राजा : आम्ही असे ऐकले आहे की तू फार सुंदर मूर्ती तयार करतोस.

प्रधान : नुसत्याच सुंदर नाहीत महाराज. अगदी आकर्षक आणि उठून दिसणाऱ्या मूर्ती तयार करतात हे मूर्तिकार.

@KIRS NOT TO BE REPUBLISHED

राजा : एका कणखर, टणक दगडापासून इतक्या सुंदर मूर्ती तू कशा काय तयार करतोस ?

(या प्रश्नातील खोचक भाव मूर्तिकाराने ओळखला की राजा प्रत्यक्ष परीक्षा घेण्यासाठी इथे आला आहे. मूर्तिकार हुशार होता. तो म्हणाला)

मूर्तिकार : महाराज कणखर आणि टणक दगडापासून मूर्ती बनवणे एवढे सोपे नाही. दगडावर एक जरी छिन्नीचा घाव जादाचा पडला की दगड फुटू शकतो.

राजा : एवढे कठीण काम तुला सोपे कसे वाटते ?

मूर्तिकार : महाराज मूर्ती तयार करताना मी फक्त एकच गोष्ट लक्षात ठेवतो.

राजा : ती कोणती ?

मूर्तिकार : त्या दगडातील मला नको असलेला भाग तेवढाच मी छिन्नीच्या सहाय्याने काढून टाकतो. मूर्ती आपोआप तयार होते.

राजा : वा ! शाब्बास.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

प्रधान : महाराज एवढेच नाही. एकाच प्रकारच्या तीन मूर्ती तयार केलेल्या आहेत. आपण त्या पहाव्यात.

राजा : अरे वा छान ! अगदी हुबेहुब एक सारख्याच आहेत या.

प्रधान : पण महाराज, एक सारख्या जरी दिसत असल्या तरी तो त्यांची वेगवेगळी किंमत सांगतो आहे. तेच मला काही कळलेलं नाही.

राजा : तीनही मूर्ती एकसारख्याच. काही फरक नाही. तरीही किंमत वेगवेगळी? हे कसे काय?

प्रधान : होय महाराज, हा सांगतोय त्याप्रमाणे या पहिल्या मूर्तीची किंमत शंभर मोहरा, दुसऱ्या मूर्तीची किंमत एकसहस्त्र मोहरा, आणि तिसऱ्या मूर्तीची दशसहस्त्र मोहरा आहे.

राजा : प्रधानजी सांगतात हे खरे आहे का?

मूर्तिकार : (नम्रपणे वाकून) होय महाराज. हे अगदी खरे आहे.

राजा : या मूर्तींसाठी वापरलेला दगड वेगवेगळा आहे का?

मूर्तिकार : नाही महाराज. एकच दगड तीनही मूर्तींना वापरलेला आहे.

राजा : पण मग किंमत वेगवेगळी कशी? मला याचे स्पष्टीकरण हवे आहे.

मूर्तिकार : महाराज या तीनही मूर्ती दिसायला जरी सारख्याच असल्या तरी त्यामध्ये प्रत्येकी एक फरक दडलेला आहे. जो मानवाच्या स्वभावाला लागू पडतो.

राजा : मानवाचा स्वभाव या मूर्तींमध्ये दडलेला आहे?

मूर्तिकार : होय महाराज. या पहिल्या मूर्तीच्या एका कानातून घातलेला दोरा दुसऱ्या कानातून बाहेर पडतो. हे पहा.

(मूर्तिकार दोरा एका कानातून घालून दुसऱ्या कानातून बाहेर पडलेला दाखवतो)

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

राजा : यामध्ये कोणता गुण दडलेला आहे?

मूर्तिकार : मनुष्य एका कानाने ऐकून लगेच दूसऱ्या कानाने सोडून देतो. म्हणजेच 'नळी फुंकली सोनारे इकडून तिकडे गेले वारे' या प्रमाणे ही मूर्ती असल्याने हिची किंमत फक्त शंभर मोहरा आहे.

राजा : बरं ! दुसऱ्या मूर्तीचे काय वैशिष्ट्य आहे?

मूर्तिकार : एका कानातून घातलेला दोरा हिच्या तोंडातून बाहेर पडतो. म्हणजे अशी व्यक्ती, ऐकलेलं पटदिशी दुसऱ्याला बोलून मोकळी होते. म्हणून या मूर्तीची किंमत एकसहस्त्र मोहरा आहे.

राजा : आणि ही तिसरी मूर्ती?

मूर्तिकार : महाराज या तिसऱ्या मूर्तीच्या कानातून घातलेला दोरा सरळ जाऊन मूर्तीच्या डोक्यात गोळा होतो. तो कुठूनही बाहेर पडत नाही.

प्रधान : म्हणजे?

मूर्तिकार : म्हणजे अशा प्रकारची व्यक्ती ऐकून मिळविलेले ज्ञान आपल्या मेंदूत साठवून ठेवते. जेंव्हा गरज पडेल तेव्हाच त्या ज्ञानाचा वापर करते. म्हणून हिची किंमत दशसहस्त्र मोहरा आहे.

(राजा व प्रधान मूर्तिकाराच्या उत्तराने खूष होतात.)

राजा : व्वा ! खरच तू उत्तम मूर्तिकार आहेस. माझ्या सर्व शंकांचे तू निरसन केलेस.

(राजा गळ्यातील रत्नहार मूर्तिकाराला देऊन त्याचा सन्मान करतो.)

मूर्तिकार : धन्यवाद महाराज.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* **नवीन शब्दांचे अर्थ.**

मुक्तकंठाने – मोकळ्या मनाने
कठीण – कडक
एकसहस्त्र – एकहजार
दशसहस्त्र – दहाहजार
निरसन करणे – निवारणे
कणखर – कठिण
मोहरा – पूर्वीची सोन्याची नाणी
छिन्नी – दगडाला आकार द्यायचे साधन

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

1. कलेच्या रुपाने समाजाची सेवा कोण करतो?
2. राजा मूर्तिकाराकडे काय घेऊन गेला होता?
3. मूर्तिकार कशाप्रकारच्या मूर्ती तयार करत होता?
4. पहिल्या मूर्तीची किंमत किती मोहरा होती?
5. दुसऱ्या मूर्तीचे वैशिष्ट्य कोणते होते?
6. सर्वश्रेष्ठ मूर्ती कोणती?
7. मूर्तीतील फरक कोणाच्या स्वभावाला लागू पडतात?

आ. खालील प्रश्नांची उत्तरे 3 ते 4 वाक्यात लिही.

1. मूर्ती बनवणे हे काम कठिण का असते?
2. मूर्तिकार मूर्ती तयार करताना कोणती गोष्ट लक्षात ठेवतो?
3. मूर्तिकाराने तयार केलेल्या मूर्तींची किंमत किती किती होती?
4. पहिल्या मूर्तीमध्ये कोणता मनुष्यगुण दडलेला होता?
5. दुसऱ्या मूर्तीचे वैशिष्ट्य कोणते?
6. तिसरी मूर्ती सर्वश्रेष्ठ का होती?

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

इ. खालील 'अ' 'ब' 'क' गटातील जोड्या जुळव.

	'अ'	'ब'	'क'
1.	पहिली मूर्ती	एकसहस्त्र मोहरा	ज्ञान ग्रहण करणे
2.	दुसरी मूर्ती	दशसहस्त्र मोहरा	नळी फुंकली सोनारे, इकडून तिकडे गेले वारे.
3.	तिसरी मूर्ती	एक शतक मोहरा	हलक्या कानाचा

ई. समानार्थी शब्द शोधून लिही.

अतिशय राजा मनोहर खूप कसोटी

नृप तारीफ परिक्षा सुंदर प्रशंसा

1) ..... , ...

2) ..... , ...

3) ..... , ...

4) ..... , ...

5) ..... , ...

उ. खालील वाक्यातील अधोरेखित शब्दांच्या उलट अर्थाचे शब्द मोकळ्या जागेत भरुन वाक्य पूर्ण कर.

1. मूर्तिकार कष्टाळू होता. तो ..... नव्हता.
2. मूर्तीसाठी मृदू दगड चालत नाहीत. त्यासाठी ..... दगड योग्य असतात.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

3. राजा भ्याड नव्हता. तो ..... होता.

4. राजाने मूर्तिकाराची प्रशंसा केली. ..... केली नाही.

5. प्रधान हा स्वार्थी नव्हता. तो ..... होता.

ऊ. खालील शब्दांचा वाक्यात उपयोग करुन लिही.

1. वेळ

2. सुंदर

3. कठीण

4. मूर्ती

खालील काही बाह्यरेषांनी आकृत्या काढलेल्या आहेत. त्यावरुन हे नेते ओळखा व त्यांची नावे लिहा.

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

6) .....

7) .....

8) .....

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 3

शब्दांच्या जाती.

शाळेतील सकाळची प्रार्थना झाली. मुले मुली सर्वजण शिस्तीने वर्गात बसले. शिक्षक वर्गात आले. सर्वानी त्यांना नमस्कार केला. शिक्षकांनी सर्वांकडुन एकसुरात एक कविता म्हणून घेतली. नंतर शिक्षक म्हणाले 'आता मला सांगा आपण का बोलतो'? सर्वजण गप्प बसले. शिक्षकांनी पुन्हा तोच प्रश्न विचारला.

गौरी : आम्हाला आमच्या मनात काय आहे हे सांगावं असं वाटतं म्हणून बोलतो.

शिक्षक : बरोबर आहे. आपल्या मनातील विचार दुसऱ्याला समजावेत यासाठी आपण बोलतो. मग मला आता सांगा, बोलणे कसे बनते? (सारी मुलेमुली गप्पच बसली. तेवढ्यात परशुराम उभा राहिला)

परशुराम : बोलणे बोलल्याने बनते.

शिक्षक : आता या फळ्यावर काय लिहितो ते, परशुराम तू वाच.
(शिक्षकांनी फळ्यावर म, प, पग, सरग पतट हे शब्द लिहिले. परशुरामने ते वाचले.) हे काय आहेत?

परशुराम : ती अक्षरे आहेत व काही शब्द आहेत. असे वाटते, पण त्या शब्दांचा काही अर्थ लागत नाही.

शिक्षक : आता पुढील शब्द, प्रतिभा तू वाच.
(शिक्षकांनी फळ्यावर मी, तू, आण, बघ, बस, पहाट हे शब्द लिहिले. प्रतिभाने ते वाचले.)

शिक्षक : परशुरामने वाचले ते, आणि प्रतिभाने वाचले ते, यात काय फरक आहे?

रोहन : परशुरामने वाचलेल्याचा अर्थच समजत नाही. आणि प्रतिभाने वाचलेल्याचा अर्थ समजतो.

शिक्षक : शाब्बास ! आता लक्षात घ्या. ज्या एक किंवा अनेक अक्षरांच्या

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

समुहापासून काही अर्थ समजतो त्याना शब्द म्हणतात. आता सांगा बोलणे कसे बनते?

रॉबर्ट : बोलणे शब्दांनी बनते.

शिक्षक : तुम्ही खूपच हुषार आहात. आता मला सांगा शब्दांच्या जाती किती?माहीत आहेत का?

गौतम : शब्दांच्या जाती आठ आहेत.

शिक्षक : अरे व्वा ! तुला कसे रे माहीत?

गौतम : माझ्या ताईने मला सांगितले.

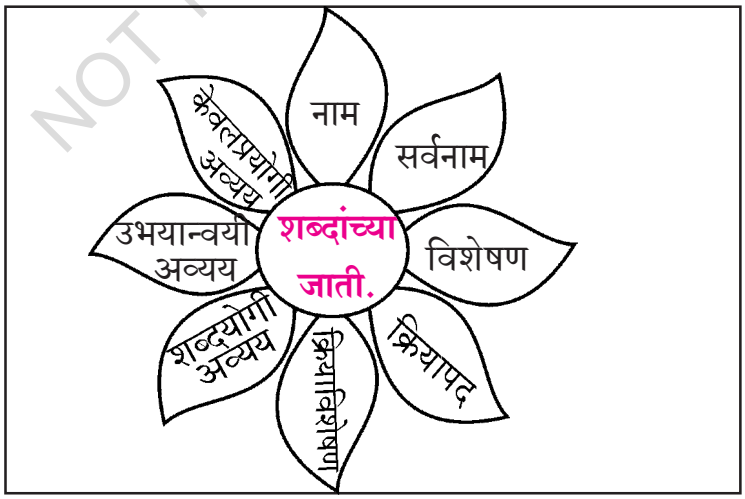
शिक्षक : शब्दांच्या जातींची नावे माहीत आहेत का?

गौतम : नाम, सर्वनाम आणि असेच काही तरी ताई सांगत होती.

शिक्षक : हो ना, नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, क्रियाविशेषण, शब्दयोगी अव्यय, उभयान्वयी अव्यय आणि केवलप्रयोगी अव्यय ह्या शब्दांच्या आठ जाती आहेत.

राजू : ह्या सगळ्या जाती कशा लक्षात ठेवायच्या?

शिक्षक : हे पहा, तुम्हाला चित्र काढायला आवडते ना? मी फळ्यावर एक चित्र काढतो. ते तुम्ही पण काढा. ते चित्र आठवलं की सगळं लक्षात राहील.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

पाठ 4

कडुनिंब

A9P9H5

कडुनिंबाला काहीजण 'निंब' किंवा 'लिमडा' असेही म्हणतात. हे झाड देखील मूळचे भारतातलेच. परंतु ते आता श्रीलंका आणि मलेशिया येथेही मोठ्या प्रमाणात दिसते. ते कोणत्याही प्रकारच्या वातारणात चांगले वाढू शकते. परंतु बहुधा ते कोरड्या प्रदेशात चांगले वाढते.

हे झाड सदाहरित वृक्षांच्या जातीत मोडते. याचा आकार मध्यम असतो. ते साधारण 20 ते 25 फूट उंच वाढते. हे झाड लवकर वाढते. त्याची साल उदी रंगाची असते. फांद्या जमिनीपासून बऱ्याच उंचीवरुन फुटू लागतात. कमी पावसाच्या प्रदेशात मात्र ह्या झाडाची पाने एकदा गळून पडतात. वर्षभर ह्याला नवीन पालवी फुटतच राहते. परंतु हिवाळ्यात गळून पडलेल्या पानांची जागा मार्च एप्रिलमध्ये आलेली नवीन पाने भरुन काढतात. पाने हिरवी व रसरशीत असतात. नवीन पाने किंचित लालसर, तांबडी असतात. ती चमकदार असतात. फांद्यांच्या टोकाला गोलाकार अशी पाने येतात. ह्या झाडांची पाने इतर झाडापेक्षा जास्त प्रमाणात कार्बनडाय ऑक्साइड वायू भराभर शोषून घेतात.त्यामुळे जास्त प्रमाणात प्राणवायू बाहेर सोडतात. म्हणूनच हे झाड बागांमध्ये व घराच्या आसपास मोठ्या प्रमाणात लावतात. ह्यामुळे शुध्द हवेचा पुरवठा जास्त होतो. पानांच्या कडा नागमोडी असतात. त्यामुळे त्याला कातरे कातरे असल्यासारखे वाटतात. फुले अगदी छोटी असून ती चांदण्यांच्या आकाराची असतात. त्यांचा रंग फिकट पिवळा असतो. ती पानाखाली लपलेली असल्यामुळे सहज दिसत नाहीत. ती पावसाळ्यातही फुलतात. त्यांच्या गोड सुवासामुळे किटक आकर्षिले जातात.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

त्यांची फळे छोटी, लांबट आकाराची असतात. त्यांना निंबोण्या असे म्हणतात. निंबोण्या प्रथम हिरव्या असून तोडल्या असता, चिकट दुधासारखा रस त्यातून बाहेर येतो. त्या पिकल्या की पिवळ्या होतात. पक्षी आणि गांधील माशी यासारख्या कीटकांना त्यातील गोड रस आवडतो. पावसाळ्यानंतर मात्र त्या निंबोण्या कुजल्यामुळे कुजट वास येऊ लागतो.

उत्तर भारतात ही झाडं रस्त्याच्या दुतर्फा सावलीसाठी मोठ्या प्रमाणावर लावलेली दिसतात. कडुनिंबाच्या बियांपासून फारच उपयुक्त असे कडुनिंबाचे तेल तयार करतात. त्याचा उपयोग त्वचेच्या रोगांवर केला जातो. झाडाचे लाकूड जड असते. त्यापासून किटक दूर राहतात त्यामुळे हे लाकूड पोखरले जात नाही. त्याचा उपयोग होड्या तयार करण्यासाठी केला जातो. त्याच्या लहान काड्यांचा उपयोग दात घासण्यासाठी आणि दंतमंजनामध्ये केला जातो. साधारणत: खेडेगावातील लोक कडुनिंबाचा जास्त उपयोग करतात. पानांचा उपयोग उबाळू झाले असता त्यावर बांधण्यासाठी करतात. उत्तर भारतात ही झाडे इतकी जोमाने वाढून भक्कम झालेली असतात की ह्या झाडाच्या फांद्याना दोर बांधून झोके देखील सहज घेता येतात. हे झाड खूप औषधोपयोगी आहे.

NOT TO BE REPUBLISHED © SCERT BS

* नवीन शब्दांचे अर्थ

सदाहरित – सतत हिरवेगार

दुतर्फा – दोन्ही बाजूंनी

उबाळू – गळू, मोठा फोड

जोमाने – जोराने, वेगाने

पालवी – अंकूर, कोवळी पाने

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

1. कडुनिंबाचे झाड कोठे आढळते?
2. सदाहरित वृक्ष म्हणजे काय?
3. कडुनिंबाची झाडे कोणता वायू घेतात?
4. किटक कडुनिंबाच्या झाडाकडे का आकर्षिले जातात?
5. कडुनिंबाची फुले कशी असतात?

आ. खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन तीन वाक्यात लिही.

1. कडुनिंबाचे झाड बागेत का लावतात?
2. कडुनिंबाच्या बियापासून काय तयार करतात?
3. त्याचा कशासाठी उपयोग होतो?
4. कडुनिंबाच्या लाकडाचा उपयोग कशासाठी केला जातो?

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

इ. जोड्या जुळव.

अ	ब
1. कडुनिंबाचा वृक्ष	1. छोटी,चांदण्याच्या आकाराची असतात.
2. कडुनिंबाची पाने	2. दात घासण्यासाठी उपयोग करतात.
3. कडुनिंबाची फुले	3. उदी रंगाची असते.
4. कडुनिंबाच्या काड्या	4. साधारण 20 ते 25 फूट उंच वाढतो.
5. कडुनिंबाची साल	5. हिरवी व रसरशीत असतात.

ई. रिकाम्या जागा भर.

1. कडुनिंबाला कांहीजण ..... किंवा ..... असे म्हणतात.
2. ह्या झाडाची पाने वर्षातून एकदा ..... पडतात.
3. पानांच्या कडा ..... असतात.
4. कडुनिंबाचे झाड खूप..... असते.

उ. खालील शब्दांचा वाक्यात उपयोग कर.

1. सदाहरित
2. रसरशीत
3. चमकदार
4. नागमोडी
5. दुतर्फा
6. औषधोपयोगी

ऊ. उलट अर्थाचे शब्द लिही.

1. शुध्द X
2. फिकट X
3. आकर्षण X
4. वाढणे X

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

5. व्याकरण

कोणी जर विचारलं की आपण का बोलतो? तेंव्हा प्रत्येकाकडून वेगवेगळी उत्तरं मिळतात. परंतु योग्य उत्तर असं आहे की :

* आपल्या मनातील विचार दुसऱ्याला समजावेत म्हणून आपण बोलतो.

बोलणे कसे बनते?

बोलणे शब्दापासून बनते.

मग, शब्द म्हणजे काय?

* ज्या एक किंवा अनेक अक्षरांच्या समूहापासून काही तरी अर्थबोध होतो त्याला 'शब्द' म्हणतात.

* **शब्दांच्या जाती आठ आहेत.**

1. नाम 2. सर्वनाम 3. विशेषण
4. क्रियापद 5. क्रियाविशेषण 6. शब्दयोगी अव्यय
7. उभयान्वयी अव्यय 8. केवलप्रयोगी अव्यय

शब्द दोन प्रकारात विभागले गेले आहेत.

1. विकारी 2. अविकारी

* **विकारी शब्द :** ज्या शब्दांचा वाक्यात उपयोग करताना त्यांच्या मूळ स्वरुपात बदल करावा लागतो, त्यांना विकारी शब्द म्हणतात.

उदा. आईने लाडू दिला.

या वाक्यात 'आई' या मूळ शब्दाचा वापर करताना 'आईने' असा बदल केला आहे.

* **लक्षात ठेवा :** नाम, सर्वनाम, विशेषण आणि क्रियापद हे विकारी शब्दांचे प्रकार आहेत.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* **अविकारी शब्द :** ज्या शब्दांचा वाक्यात उपयोग करताना त्यांच्या मूळ स्वरुपात बदल करावा लागत नाही, त्यांना **अविकारी** शब्द म्हणतात. यांनाच अव्यय असेही म्हणतात.

* **लक्षात ठेवा :** क्रियाविशेषण, शब्दयोगी अव्यय, उभान्वयी अव्यय आणि केवलप्रयोगी अव्यय हे अविकारी शब्दांचे प्रकार आहेत.

नाम

आपण आपल्या अवतीभोवती विविध गोष्टी बघतो. त्यांपैकी काही सजीव असतात. तर कांही निर्जीव असतात. कांही डोळ्यानी दिसतात, तर काही कल्पनेने मानल्या जातात. एखाद्या गोष्टीचा गुणधर्म डोळ्यानी प्रत्यक्ष दिसत नाही, परंतु कल्पनेने तिचे अस्तित्व मात्र मानले जाते. उदा. प्रामाणिकपणा, गारवा, वात्सल्य इत्यादी. तसेच स्वर्ग, नरक, पाताळ, अमृत, परी ह्या गोष्टीही दिसत नाहीत. परंतु कल्पनेने त्या आहेत, असे मानले जाते.

व्यवहारात फक्त प्रत्यक्ष दिसणाऱ्या गोष्टीला उद्देशून 'वस्तू' हा शब्द वापरला जातो. तथापि व्याकरणात प्रत्यक्ष दिसणाऱ्या व काल्पनिक अशा सर्व गोष्टीना उद्देशून 'वस्तू' हा शब्द वापरला जातो. अशा प्रत्येक वस्तूला कोणते तरी नाव दिले जाते. ह्या नावालाच '**नाम**' असे म्हणतात.

* **खालील वाक्यांतील नामे ओळखून लिहा.**

1. चांगले दोन अडीच तास खपल्यावर त्यांचे भारे तयार झाले.
2. ही गुलाबाची फुलं तुम्ही सगळ्या बायका केसात माळून घ्या आणि उरलेली तुमच्या देवालाही वहा.
3. सुधीर हा धाडसी मुलगा आहे.

* **खालील नामांचा वाक्यात उपयोग करा.**

वाडा, नदी, रान, खेळाडू, धरती, कोकरु, कौशल्य.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

आतापर्यंत आपण नामाविषयी माहिती मिळविली आहे. तरीही पुन्हा एकदा त्याचा अधिक अभ्यास करु. त्यासाठी पुढील वाक्यातील अधोरेखित शब्दांचे निरीक्षण करा.

1. सुनील हा खूप हुषार मुलगा आहे.
2. हिमालय हा जगातील सर्वात उंच पर्वत आहे.
3. मलप्रभा ही नदी खानापूरजवळून वाहते.
4. बंगालमध्ये भरपूर तांदूळ पिकतो.
5. अजयला पोपट व कुत्रा पाळायला आवडतात.
6. माणसाच्या अंगी नम्रता व सचोटी असावी.

वरील वाक्यातील प्रत्येक अधोरेखित शब्द पाहा.

'सुनील' हे मुलाचे नाव आहे. 'हिमालय' हे पर्वताचे नाव आहे. 'मलप्रभा' हे नदीचे नाव आहे. 'खानापूर' हे गावाचे नाव आहे. 'तांदूळ' हे धान्याचे नाव आहे. 'पोपट' हे पक्ष्याचे नाव आहे. 'नम्रता' व 'सचोटी' ही व्यक्तींच्या गुणांची नावे आहेत. अशा प्रकारच्या सर्व शब्दांना व्याकरणात 'नाम' म्हणतात.

प्रत्यक्ष दिसणाऱ्या किंवा कल्पनेने जाणलेल्या कोणत्याही वस्तूला किंवा तिच्या गुणधर्माला जे नाव दिले जाते. त्याला नाम असे म्हणतात.

उदा. मुलगा, कारवार, देव, सिंह, कावेरी, चाफा, शौर्य, धिटाई.

NOT TO BE RE @KTBS PUBLISHED

पाठ 6

मधमाशी

उठुनी सकाळी ती मधमाशी
जाते की मध मिळवायासी
थेंबे थेंबें साठवि त्यासी
उद्योगी मोठी ।।1।।
आळस तिजला ठाऊक नाहीं
सर्व दिवस ती खपते पाही
थंडी ऊन म्हणेना कांही
उद्योगी मोठी ।।2।।
गोडगोड मध निपटुनि घेते
थोडा म्हणूनी मुळी न रुसते
साठवुनी तो जपुनि ठेविते
उद्योगी मोठी ।।3।।
थोडाही गुण मिळता घ्यावा
साठा त्याचा नित्य करावा
कोणालाही तो शिकवावा
ठेवा हे चित्ती ।।4।।

* संकलित *

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* **नवीन शब्दांचा अर्थ.**

तिजला – तिला

खपते – राबते, श्रम घेते.

चित्ती – मनामध्ये

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

1. मधमाशी काय मिळवावयास जाते?
2. मधमाशी मध कसा साठविते?
3. आळस कोणाला ठाऊक नाही?
4. नित्य कशाचा साठा करावा असे कवी म्हणतो?
5. मिळालेल्या गुणाचा वापर कशासाठी करावा?

आ. खालील ओळींचा अर्थ तुमच्या शब्दात स्पष्ट कर.

आळस तिजला ठाऊक नाहीं
सर्वदिवस ती खपते पाही
थंडी ऊन म्हणेना कांही
उद्योगी मोठी ।।2।।

इ. कवितेत वर्णन केलेल्या मधमाशीचे गुण चार ते पाच वाक्यात लिही.

ई. मधमाशी प्रमाणे सतत उद्योगी असणाऱ्या कीटकांची यादी कर.

© KTDS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 7

वीर हुतात्मा नारायण

U8T6B9

पूर्वी आमचा देश सुसंस्कृत व श्रीमंत होता. जगातील एक महान देश असा त्याचा गौरव होता. शूरवीरांची त्याला परंपरा अजूनही आहे. अशा आमच्या भारत देशात ब्रिटीश लोक व्यापाराच्या निमिताने आले. भारतातील राजे लोकांत एकी नव्हती की जनतेत सुशिक्षितपणा. याचा गैर फायदा इंग्रजांनी घेतला आणि पूर्ण भारतदेशावर वर्चस्व मिळविले. त्यांना आपल्या देशातून हाकलून काढण्यासाठी अनेक युध्दे झाली. अनेक चळवळी झाल्या, परंतु भारतीयांना यश येत नव्हते. इंग्रजांची दडपशाही, भारतीयांवर होणारे अन्याय याला जनता कंटाळली होती. भारतातील सारे वैभव लुटून भारतमातेला अतिशय दीन परिस्थितीला आणण्यास इंग्रज कारणीभूत होते. म्हणून भारतीयांची मने रागाने खदखदत होती.

9 ऑगस्ट 1942 या दिवशी महात्मा गांधीनी इंग्रजांना 'चलेजाव' असा इशारा दिला. संपूर्ण देशात गांधीजीना पाठिंबा देण्यासाठी मोर्चे, मिरवणुकांचे आयोजन करण्यात आले. असाच एक मोर्चा हुब्बळळी येथे 15 ऑगस्ट 1942 रोजी आयोजित केला होता. ढगाळ पावसाळी वातावरण होते. अनेक लहान, मोठे, स्त्री पुरुष ठरल्याप्रमाणे सकाळी हुब्बळळीतील दुर्गदबैल या ठिकाणी जमू लागले. प्रत्येकाच्या हातात तिरंगा झेंडा किंवा इंग्रजानो चालते व्हा असे सांगणारे फलक होते. नारायण महादेव

© @KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

डोणी हा हुब्बळ्ळीतील लॅमिंग्टन हायस्कूलमध्ये शिकणारा तेरा वर्षाचा मुलगा. सकाळी लवकर उठला. आंघोळ करुन खादीचे कपडे घातले. डोकीवर गांधीटोपी घातली. घराच्या मागे ठेवलेली एक बारीक बांबूची काठी घेऊन त्याला तिरंगा बांधला. झोपलेल्या आईला उठविले. हातात तिरंगा घेऊन उभ्या असलेल्या मुलाला पाहिल्यावर आईला काहीच समजेना. नारायण आईला म्हणाला ''आई मी आज चलेजाव चळवळीच्या मोर्चात जात आहे.'' आई म्हणाली ''बाळ तू लहान आहेस. मोर्चा मोठ्यांसाठी आहे. तू जाऊ नकोस''. ''लहान मोठ्याचा इथे संबंध नाही, भारतमाता स्वतंत्र झाली पाहिजे हे महत्वाचे आहे. मला आशीर्वाद दे ! '' नारायण म्हणाला.

'' देव तुला सामर्थ्य देवो, काळजी घे'' आईने नारायणला आशीर्वाद दिला. नारायण दुर्गदबैल येथे आला. त्याचे तेजस्वी डोळे, त्याच्या चेहऱ्यावरील उत्साह पाहून सर्व लोकांनी त्याला मोर्चाच्या अग्रभागी उभे केले. मोर्चा सुरु झाला. 'ब्रिटीशांनो चालते व्हा' 'भारत माता की जय' 'वंदे मातरम् ' अशा घोषणांनी परिसर दुमदुमून गेला. अनेक लोक मोर्चा पहात होते. त्या लोकांना नारायणच मोर्चाचे नेतृत्व करतोय की काय असे वाटत होते. इंग्रज अधिकारी रागाने धुमसत होते. त्यांनी अचानक गोळीबार सुरु केला. मोठी माणसे वाट मिळेल तेथून सैरावैरा पळू लागली. पण नारायण एकाच ठिकाणी ठामपणे उभा राहून घोषणा देत होता. त्याच्या हातात तिरंगा फडकत होता. इतक्यात बंदुकीची गोळी नारायणाच्या छातीत घुसली. तो रक्ताच्या थारोळ्यात पडला. त्याला इस्पितळात दाखल केले. तेथे तो शेवटच्या घटका मोजत होता. त्याला कोणी तरी विचारले, ''तुला काय पाहिजे?'' नारायणाने ''स्वराज्य'' हा शब्द उद्‌गारुन आपला प्राण सोडला.

आजही हुब्बळ्ळी शहरात नारायण महादेव डोणी हे नाव आदराने घेतले जाते.

NOT TO BE REPUBLISHED © KTBS

* **नवीन शब्दांचे अर्थ.**

सुसंस्कृत – चांगले संस्कार वर्चस्व – अधिकार
आयोजन – रूपरेषा दीन – गरीब
स्वराज्य – स्वत:चे राज्य अग्रभागी – सर्वात पुढे
हुतात्मा – देशासाठी मरण पत्करणारा तेजस्वी – बाणेदार

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिही.

1. आपल्या देशाला कशाची परंपरा आहे?
2. देशातील जनता का कंटाळली होती?
3. चलेजाव चळवळ कोणी सुरु केली?
4. नारायण कोठे शिकत होता?
5. आईने नारायणाला कोणता आशीर्वाद दिला?
6. गोळीबार कोणी सुरु केला ?
7. बंदुकीची गोळी नारायणला कोठे लागली?
8. नारायणने कोणता शब्द उच्चारुन प्राण सोडला?
9. त्या ठिकाणी तू असतास तर काय केले असतेस?
10. आजही हुब्बळ्ळी शहरात कोणाचे नाव आदराने घेतले जाते?

आ. रिकाम्या जागी कंसातील योग्य शब्द निवडून लिही.

(सैरावैरा, 1942, दुर्गदबैल, तिरंगाध्वज, महान, व्यापाराच्या, अग्रभागी)

1. भारत हा एक ..... देश आहे.
2. ब्रिटीश भारतात ..... निमित्ताने आले.
3. चलेजाव चळवळ ..... साली झाली.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

4. मोर्चा हुब्बळळीतील ..... ठिकाणी होता.

5. नारायणला मोर्चाच्या ..... उभे केले होते.

6. बांबूच्या काठीला ..... बांधला होता.

7. मोठी माणसे ..... पळू लागली.

इ. खालील प्रश्नांची दोन तीन वाक्यात उत्तरे लिही.

1. पूर्वी देशावर इंग्रजांनी कसे वर्चस्व मिळविले?

2. माणसांच्या हातात काय काय होते?

3. नारायणचा पोशाख कसा होता?

4. आई नारायणाला का जाऊ देत नव्हती?

5. त्याला मोर्चाच्या अग्रभागी का उभे केले होते?

6. लोक मोर्चात कोणकोणत्या घोषणा देत होते?

7. नारायण मोर्चामध्ये काय करत होता?

ई. खाली दिलेल्या शब्दांचा नमुन्याप्रमाणे वाक्यात उपयोग कर.

नमुना : सुसंस्कृत – आपला भारत देश सुसंस्कृत देश आहे.

1. गौरव –
2. चळवळ –
3. अन्याय –
4. वैभव –
5. स्वतंत्र –
6. आशीर्वाद –
7. घोषणा –
8. स्वराज्य –
9. प्राण –

@KTDS NOT TO BE REPUBLISHED

उ. **खालील शब्दातील फरक शिक्षकांच्या मदतीने समजून घेऊन लिही.**

नमुना : दीन – गरीब दिन – दिवस

1. खून –
   खूण –
2. सूत –
   सुत –
3. चिता –
   चित्ता –
4. शिर –
   शीर –

नामाचे प्रकार

* **खालील तक्ता वाच**

गट पहिला	गट दुसरा	गट तिसरा
समुद्र	अरबी समुद्र	खारटपणा
नदी	कावेरी	गोडी
गाव	उचगाव	निर्मलता
महानगर	बेंगळूरु	श्रीमंती
देश	भारत	शौर्य
खंड	आशिया	भव्यता
मुलगा	रमेश	साहस
मुलगी	राधिका	प्रामाणिकपणा
पर्वत	हिमालय	गारवा

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

वर दिलेला तक्ता पाहिल्यानंतर, असे लक्षात येईल की पहिल्या गटातील शब्द एखाद्या वस्तूला सामान्यपणे ओळखण्यासाठी दिलेली नावे दाखवितात. व दुसऱ्या गटात वस्तू नावाने ओळखण्यासाठी त्या वस्तूला दिलेली नावे आढळतात. तर तिसऱ्या गटातील शब्द त्या वस्तूचा, व्यक्तीचा किंवा स्थळाचा गुण दाखवितात.

* एकाच जातीच्या वस्तूंना सामान्यत: जी नावे देण्यात येतात. त्यांना 'सामान्यनाम' म्हणतात.

* एकाच जातीचे परंतु विशिष्ट वस्तू अथवा पदार्थ किंवा व्यक्तींना जाणीवपूर्वक मुद्दाम दिलेल्या नावाना 'विशेषनाम' म्हणतात. विशेषनामे विशिष्ट हेतूने दिलेली असतात.

* तिसऱ्या गटातील शब्द वाचल्यानंतर आपल्याला प्राणी, वस्तू, स्थळ इत्यादींचे गुण, स्वभाव, स्थिती समजते.ज्या नामावरुन प्राण्यांचा, वस्तूंचा गुण, स्वभाव, स्थिती इत्यादी समजते. त्याला 'भाववाचक नाम' असे म्हणतात.

* नामाचे मुख्य प्रकार तीन आहेत.

1. सामान्य नाम
2. विशेषनाम
3. भाववाचकनाम

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

पुढील तक्ता पूर्ण करुन तू नवीन शब्द लिही.

	वस्तूचे नाव	पदार्थाचे नाव	स्थळाचे नाव	नदीचे नाव	गुणधर्म
उदा.	**पुस्तक**	**दूध**	**विजापूर**	**गंगा**	**सौंदर्य**
1.					
2.					
3.					
4.					

पाठ ४

आपला मित्र साप!

H5N8E7

गणपतीसाठी बरीच नातेवाईक मंडळी गावाकडे जमली होती. पावसाची रिपरिप् नुकतीच थांबली होती. ताट-पाट आवरुन उरलं-सुरलं काढून ठेवून राधावहिनी नी माझी आई दुपारच्या कामातून मोकळ्या होत होत्या. आजोबा, काका, बाबा आणि इतर मित्रमंडळी सुपारी चघळत हवामान, पीक पाण्याच्या गप्पा करत करत बसली होती. नि अचानक हाळी आली. ''श्रीपती ऽऽऽऽ ए ऽऽ शिरपा ऽऽऽ. '' आमचा श्रीकाका दणक्यात उठला. पुन: दुसरी हाळी आली, ''शिरपा ऽऽऽ. '' आता काकाचे मित्रही उठले. तोवर परसदारात गावचे गुरुजी, पाटलांसोबत पोहोचलेही.

''शिरपा ऽ , साप रे साप !'' ते उद्‌गारले. श्रीकाकाला सर्व गाव सर्पमित्र म्हणून ओळखत. तो मित्रांसोबत गणपतीसाठी गावी आला आहे हे गुरुजींना माहित होते. ते म्हणाले, '' चला पोरांनो, तुमची परीक्षाच आहे आज, असं समजा. दहा बारा लोक काठ्या कोयती घेऊन सापासाठी गेलीत. चला चला!'' श्रीकाका आणि त्याचे मित्र शर्टाच्या बाह्या वर करीत लगबगीने निघालेच. आजोबांनी तोवर ट्रॅक्टर सुरुपण केला. श्रीकाका निघता निघता खांद्यावरची पिशवी आणि त्यात काही पिशव्या घालायला मात्र विसरला नाही.

देसाई अण्णांच्या शेताजवळ ही ऽऽ झुंबड उडाली होती. श्रीकाका आणि त्याचे मित्र गर्दीत घुसले. मी बाबांच्या खांद्यावर बसलो होतो. बाबा पाठोपाठ काकाही घुसले. जिथं साप लपला होता तिथं आसपास हत्यारं

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

घेऊन तरुण लोक गोल करुन घाव घालण्याच्या तयारित थांबले होते. त्यांचे चेहरे भीतीने कसेनुसे झाले होते. आसपासच्या साऱ्यांची भीतीने गाळण उडाली होती. काकाने आधी गर्दी पांगवली. त्याने अडगळीतलं लाकूड हलविलं, तसा साप जीवाच्या आकांतानं सळसळत बाहेर आला. श्रीकाका तयारीतच होता. त्यानं सापालाच शोभेलशा चपळाईने त्याच्या मानेवर हात दाबून धरला, श्रीकाकाने आणलेल्या पिशवीत तो साप सोडला अन् पिशवीचे तोंड घट्ट बंद केलं. लोकांनी गिल्ला केला. श्रीकाका म्हणाला, '' गुरुजी, धामण आहे धामण ! काय रंग आहे !'' लोक म्हणाले, '' मारा तिला मारा !'' श्रीकाकाने पिशवी गुरुजींच्या हातात दिली. मित्राबरोंबर तो पारावर चढला. गुरुजींनी लोकांना शांत राहाण्यास सांगितले, तरी गलबला सुरुच होता. अखेरीस तो म्हणाला, '' तुम्ही शांत नाही राहिलात तर हा साप मी परत तुमच्यात सोडेन बरं का ! '' लोक लागलीच चूप झाले. श्रीकाका म्हणाला, '' मित्रांनो, तुम्ही आधी शांत व्हा बरं ! साधी धामण आहे ती. चुकून वस्तीत शिरली आहे. घाबरली आहे ती, आम्ही तिला जंगलात सोडून येऊ. तुम्ही काळजी सोडा.''

© BKTBS NOT TO BE REPUBLISHED

बिर्जे अण्णा ऊसळून म्हणाले, '' काळजी सोडा? तिला मारा, ती सूड घेईल, पुन: येईल.'' काका हसून म्हणाला, '' हा गैरसमज आहे. अण्णा, माणसांसारखी स्मरणशक्ती सापांना नसते आणि त्यांची बुध्दीसुध्दा भूतकाळ लक्षात ठेवण्याएवढी विकसित झालेली नसते.'' कल्लाप्पा पाटील अस्वस्थ होऊन म्हणाले, '' अरे पोरा, विषारी जनावरांना वेळीच चिरडावं, त्याला सोडण्यात काय शहाणपणा? '' श्रीकाकाचा मित्र म्हणाला, '' सगळेच साप विषारी नसतात. दादा, आपल्या अवतीभोवती आढळणाऱ्या सापामध्ये खूपच कमी साप खरोखर विषारी आहेत.''

'' साप आम्हा शेतकऱ्यांचा मित्र आहे दादा. साप नाहीसे झाले तर धान्य खाणाऱ्या उंदरांना कोण खाईल? उंदरांच्या वाढत्या संख्येवर नियंत्रण ठेवण्यासाठीच निसर्गाने सापांना निर्माण केलंय असं समजा. '' श्रीकाका म्हणाला, '' मित्रांनो, साप सूड घेणारे, दंगेखोर, आक्रमक आहेत हे सगळे गैरसमज आहेत. प्रत्यक्षात तो एक शांतताप्रिय प्राणी आहे. प्राण्याप्रमाणे ते ' मासांहारी ' आहेत, हे खरे. पण छोटे पक्षी आणि प्राणी खाऊन ते जगतात. आधी विषाने भक्ष्याला ठार करतात, आणि मग त्याला गिळतात. बिनविषारी साप भक्ष्याला वेटोळे घालून आवळून मारतो नि मग गिळतो. किडे, कीटक, पक्षी, बेडूक, उंदीर, घुशी, खारी, सरडे, पाली वगैरे त्यांचा आहार. माणसाला तो घाबरतो. मित्रांनों, भीतीपोटी स्वत:च्या रक्षणार्थ तो दंश करतो. धामण तर विनविषारी साप आहे.

नाग, मण्यार, घोणस, फुरसे, हरानाग आणि रात असे काही मोजकेच साप विषारी असतात. सरसकट सगळ्याच सापांना न मारण्याचा संकल्प आपण सोडू. '' तुमचं काय म्हणणं, गुरुजी?'' गुरुजींनी जमलेल्या सगळ्याकडे पाहिले. लोकांचे चेहेरे समाधानी दिसत होते. देसाई अण्णा बिर्जेअण्णांच्या पाठीवर थाप मारुन म्हणाले,'' अण्णा, आज या पोरांनी अंजन घातलं डोळ्यात नि एक पाप करण्यापासून बचावलो आम्ही. चला सगळे मिळून चहा घेऊया आज ! ''

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* **नवीन शब्दांचे अर्थ**

भक्ष्य – खाद्य
झुंबड – गर्दी
गिल्ला – तक्रार, बोंब
रक्षणार्थ – रक्षणासाठी
गाळण उडणे – तारांबळ उडणे
दंश करणे – चावा घेणे

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

1. गावाकडे मित्रमंडळी कशासाठी जमली होती?
2. गावातील लोक सर्पमित्र म्हणून कोणाला ओळखत?
3. आजोबांनी कोणते वाहन सुरु केले?
4. झुंबड कोठे उडाली होती?
5. गर्दी कोणी पांगविली?
6. बिनविषारी साप भक्ष्याला कसे मारतो?
7. सर्वांनी कोणता संकल्प केला?
8. सगळेच साप विषारी नसतात असे कोणी म्हटले?

आ. खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन तीन वाक्यात लिही.

1. जेवणानंतर मंडळी कोणत्या गप्पा करीत होती?
2. सापापाठी कोणकोण गेले?
3. श्रीकाकाने कोणकोणते साहित्य घेतले?
4. श्रीकाकाने सापाबद्दल कोणती माहिती सांगितली?
5. सापाबद्दल कोणते गैरसमज लोकांमध्ये आहेत?

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

6. साप शेतकऱ्यांचा मित्र कसा?

7. सापाचा आहार कोणता?

8. सापाचे प्रकार कोणकोणते आहेत?

9. विषारी साप भक्ष्य कसे पकडतात?

10. साप पाहिल्यानंतर तू काय करशील?

इ. रिकाम्या जागी योग्य शब्द भर.

1. पावसाची ..... नुकतीच थांबली होती.

2. मी बाबांच्या ..... बसलो होतो.

3. साप जिवाच्या ..... सळसळत बाहेर आला.

4. लोकांनी ..... केला.

5. धामणीला ..... त सोडून येऊ.

6. सगळेच साप ..... नसतात.

7. शेतकऱ्यांचा मित्र ..... ला म्हणतात.

8. भिती पोटी साप स्वत:च्या रक्षणार्थ ..... करतो.

9. धामण हा ..... साप आहे.

10. लोकांचे चेहरे ..... दिसत होते.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

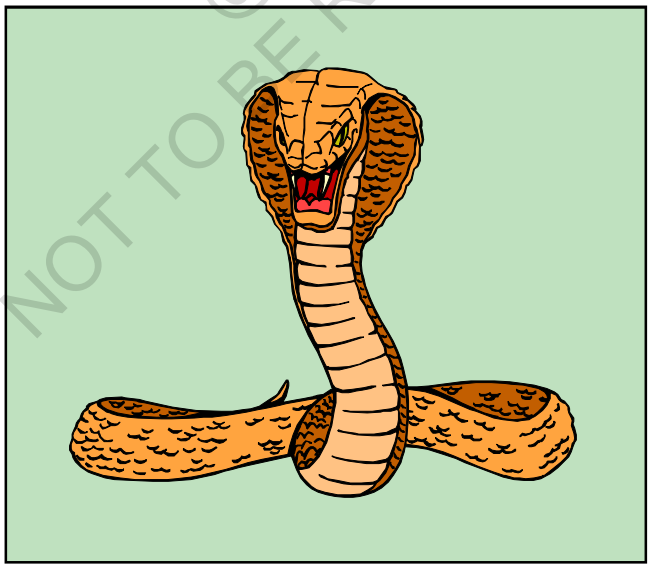
ई. खालील प्रश्नांची उत्तरे चार पाच वाक्यात लिही.

1. जेवणानंतर आई, बाबा आणि मित्रमंडळी काय करीत होती?
2. सापाला कसे पकडले?
3. सापाला पकडल्यानंतर लोक काय काय बोलले?

उ. खालील वाक्ये कोणी कोणाला म्हटली आहेत ते सांग.

1. ''गुरुजी, धामण आहे धामण''
2. ''मित्रांनो तुम्ही आधी शांत रहा बरं''
3. ''चला पोरांनो, तुमची परीक्षाच आहे आज असे समजा''
4. ''अण्णा, आज या पोरांनी अंजन घातलं डोळ्यात''

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

वचन

पुढील शब्दांचा उच्चार करा. आंबा, मूल, गाडी, झाड, चिमणी. उच्चारावरुन या वस्तू प्रत्येकी एकच आहेत. असे आपल्याला कळते.

नामाच्या उच्चारावरुन वस्तू एक आहे की अनेक आहेत याचा बोध होतो. यालाच वचन असे म्हणतात.

मराठी भाषेत एकवचन व अनेकवचन अशी दोन वचने आहेत. जेव्हा नामाच्या उच्चारवरुन वस्तू एक आहे असा बोध होतो, तेव्हा त्या नामाचे एकवचन मानले जाते.

आता हे शब्द मोठ्याने उच्चार करुन म्हणा. आंबे, मुले, गाड्या, झाडे, चिमण्या या उच्चारावरुन वस्तू एकापेक्षा जास्त आहेत. असा अर्थ होतो.

जेव्हा नामाच्या उच्चारावरुन वस्तूंची संख्या एकापेक्षा अधिक आहे, असा बोध होतो. तेव्हा त्या नामाचे अनेकवचन मानले जाते.

मराठी भाषेतील काही नामांची एकवचनी व अनेकवचनी रुपे सारखीच असतात. उदा. उंदीर, खेळ, पतंग, शाळा, केस, पाय.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

1. खालील नामांची वचने ओळखून ती बदला.

1. गाढव 2.वाडा 3. डबे

5. नद्या 6. वासरु

2. खालील वाक्यातील अधोरेखित नामांची वचने बदलून वाक्ये पुन्हा लिही.

1.घोडा धावतो. 2. झाड पडले.

3. कोल्हा पळून गेला.

3. जोड्या जुळव.

अ	ब
1. पुस्तक	चिमण्या
2. खिडकी	पुस्तके
3. चिमणी	खिडक्या

4. कंसातील योग्य शब्द वापरुन वाक्ये पूर्ण कर.

1. सायकलीला दोन ..... असतात. (चाक /चाके)
2. ताईने मुलांना ..... दिल्या. (पिशवी / पिशव्या)
3. सुताराने खिडकीला .....बसविली (काच / काचा)
4. सरांनी मला ..... शिकविला.(धडा / धडे)
5. गवंड्याने ..... बांधली. (भिंत / भिंती)
6. राजाने पन्नास ..... आणले.(घोडा / घोडे)
7. हत्तीने ..... उचलून आणला.(ओंडका / ओंडके)
8. झाडावर ..... फुलली.(फूल / फुले)
9. खिडक्यांना नवीन ..... बसविले. (पडदा / पडदे)
10. आईने मला खायला ..... दिली.(पुरी / पुऱ्या)

स्वाध्याय

* **खालील शब्दांचे अनेकवचन लिही.**

एकवचन	अनेकवचन	एकवचन	अनेकवचन
वीट	_____	पान	_____
चिंच	_____	दरवाजा	_____

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

नदी	_____	खिडकी	_____
काठी	_____	मूल	_____
भाजी	_____	मुलगी	_____
भाकरी	_____	पाखरु	_____
तलवार	_____	गाणे	_____
झाड	_____	दिवा	_____

* **खालील शब्दांचे वचन ओळखा.**

1.	पिशवी	2.	कागद
3.	पराती	4.	छत्र्या
5.	जोडे	6.	घोडे
7.	साल	8.	भिंत
9.	खिडक्या	10.	सळी.

खालील शब्दातील फरक लक्षात घे.

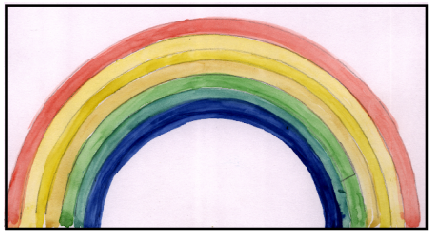
अ		ब	
एकवचन	**अनेकवचन**	**एकवचन**	**अनेकवचन**
घर	घरे	वृक्ष	वृक्ष
चावी	चाव्या	डोंगर	डोंगर
नदी	नद्या	देव	देव
खुर्ची	खुर्च्या	लाडू	लाडू
वेल	वेली	गहू	गहू
फूल	फुले	केस	केस
पुस्तक	पुस्तके	खांब	खांब

या वरुन आपल्या असे लक्षात येईल की, काही शब्दांचे अनेक वचन करताना शब्दात कोणताच बदल होत नाही. (ब) गटातील शब्द पुन्हा एकदा वाचा, म्हणजे आपल्या लक्षात येईल.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

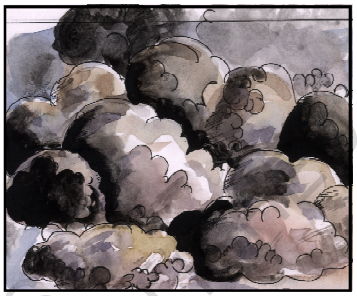
पाठ 9

जादूगार

हे तऱ्हेतऱ्हेचे कोण चितारी रंग?

हे कुणी नटविलें इंद्रधनूचे अंग?

मेघात वाजवी कोण बरे पखवाज?

मोरास सांगते कोण कराया नाच?

हे कुणी लाविले अत्तर फूलकळ्यांस?

हे कोण तरुवर रची फळांची रास?

वेलीत काढते कोण मनोहर नक्षी?

ही गाणी शिकती कोणापासुन पक्षी?

फांदीस डोलवित, देत कोण हा झोका?

करि वरुन कोण हा, पाण्याचा शिडकावा?

या वाऱ्यासंगे कोण करी गुजगोष्टी?

जल नौका सोडी कोण सागरावरती?

ही कुणी पसरली मखमल हिरवी भवती?

या निळ्या नभातुन कोण पाजळी ज्योती?

मांडून जादुची रोज अशी आरास,

ही कोण आणिते मौज नवी खेळास?

* गो.म. कुलकर्णी

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* **नवीन शब्दांचे अर्थ.**

तऱ्हेऱ्हेचे	–	निरनिराळे, वेगवेगळे	शिडकावा	–	शिंपणे
तरु	–	रोप	गुजगोष्टी	–	गप्पा
चितारणे	–	रेखाटणे, चित्र काढणे	जल	–	पाणी
मेघ	–	ढग	नभ	–	आकाश

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे 1 ते 2 वाक्यात लिही.

1. वेगवेगळ्या रंगांनी कोणाचे अंग नटले आहे?
2. मेघात काय वाजते?
3. कवीने फुलाचे वर्णन कसे केले आहे?
4. ज्योती कोठे पाजळते?
5. गुजगोष्टी कोणासंगे करतात असे कवी म्हणतो?

आ. समानार्थी शब्द लिही.

1. मेघ .....
2. तरु .....
3. जल .....
4. नभ .....
5. पक्षी .....
6. सागर .....
7. वारा .....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

इ. कवितेतील प्रासयुक्त शब्द शोध व लिही.

उदा. **रंग – अंग.**

ई. जोड्या जुळव.

अ	ब
1. इंद्रधनुष्य	1. रुची
2. पखवाज	2. गोडगाणी
3. फूल	3. मेघ
4. फळ	4. सुगंध
5. पक्षी	5. रंग

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 10

हरवलेल्या पुस्तकाचे आत्मवृत्त

Q8C1W4

विद्येविना मति गेली । मती विना नीति गेली ।
नीति विना गति गेली । गती विना वित्त गेले ।
इतके अनर्थ एका अविद्येने केले ।।

किती मोजक्या शब्दात महात्मा फुलेंनी विद्येचे महत्व सांगितले आहे. प्रसिध्द विचारवंत जॉन रस्किन म्हणतात, '' पुस्तक नसलेले घर खिडक्या नसलेल्या खोलीप्रमाणे असतं'' लोकमान्य टिळकांनी म्हटले होते की, '' मी नरकातसुध्दा उत्तम पुस्तकाचं स्वागत करीन. नरकातही मी पुस्तकाच्या सहाय्याने स्वर्ग निर्माण करीन. कारण पुस्तकाचे सामर्थ्य मी जाणतो.''

असं असताना राहुलच्या निष्काळजीपणामुळे मला आज अडगळीत पडावं लागलय. काय सांगू माझी व्यथा, 'ना घर का ना घाटका' अशी परिस्थिती निर्माण झाली आहे. अशोक काकांनी माझ्यात असलेल्या प्रतिभावंताच्या विचारांनी प्रेरित होऊन, मला दिवाळीची भेट म्हणून त्याला दिल होतं.

राहुलला याची जाणीव नाही की, मी कपाटाच्या मागे जमिनीपासून तीन फूट वर अधांतरीच अडकलो आहे राहुलला वाटतं, पुस्तक हरवलं, पण मी इथे आहे, हे त्याला कोण सांगणार? कदाचित मला गणेशचतुर्थी किंवा दिवाळी पर्यंत इथेच वाट पहावी लागणार. कारण गणेश चतुर्थीला घराची स्वच्छता करताना, रंग लावताना ज्यावेळी कपाट हलवील त्यावेळी मी त्याच्या नजरेस पडेन. तो पर्यंत दुर्दैवच आहे माझं.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

समाज परिवर्तन करण्याचे सामर्थ्य असणाऱ्या माझ्या सारख्या पुस्तकाची ही दशा. माझ्यातील विचारांनी अनेक माणसांच्या जीवनात बदल घडवला आहे. याच विचारांनी वाचकाच्या जीवनाला प्रेरणा मिळते. जीवनात अपार दु:ख भोगलेल्या माणसाची वाचनाने जीवन जगण्याची आशा पल्लवित होते. हे विचार वाचकांच्या चर्चेतून जेव्हा माझ्या कानावर पडतात, त्यावेळी मनाला समाधान वाटते. माझ्या जन्माला अर्थ प्राप्त झाला असे वाटते. माझे जीवन सार्थकी लागले याचा मला अभिमान वाटतो.

पण आज माझी ही अवस्था देखील त्याच माणसाने केली आहे. हे विसरुन चालणार नाही. आज त्याच्यामुळेच मला इथं अडगळीत पडावं लागलय. त्यानं ज्यावेळी मला कपाटावर टाकलं त्यावेळी माझी दोन पानं फाटली. त्याच्या वेदना मला होत आहेत. माणसाचा एखादा अवयव तुटल्यावर ज्या वेदना होतात, त्या मी आज अनुभवीत आहे. काही लोकांचे तर सांगायलाच नको. वाचन करण्यासाठी हातात घेतात. पण वाचताना एक पान वाचायला लागले की, दुसरी बाजू गोल दुमडतात. त्यावेळी माझी हाडं मोडतात की काय असं वाटतं. काही वेळा तर दोन्ही बाजू दुमडतात. तेव्हा माझा जीव जातो की काय अशी अवस्था होते. माणसाचे दोन्ही हात पिळवटून मागे धरले तर काय हाल होतील?, तीच गत माझी असते.

आणखी काही जणाचं निराळच असतं. मला वाचतात त्यावेळी मी खूप आनंदी असतो. पण क्षणातच पुस्तकाचे वाचन बंद करुन पानाचा कोपरा दुमडतात. मला नको नको त्या प्रकारे छळण्याचा प्रयत्न करतात. काय सांगू आपल्याला? एखाद्याने करंगळी मोडली तर 'आई गं!' अशी ओरड करावी लागते. पण माझ्या भावना त्याना ऐकूच येत नाहीत. काही जण मला वाचून झाल की फेकून देतात, जोरात आपटतात, बोटावर घेऊन गोल गरगर फिरवत माझ्याशी खेळतात. हे सर्व मी मुकाट्याने सहन करतो.

मला वाटतं सर्वानी मला वाचलं पाहिजे. वाचताना व्यवस्थित हाताळल पाहिजे.थंडी वाऱ्यापासून संरक्षण करण्यासाठी तुम्ही जसे कपडे परिधान करता त्याच प्रमाणे मलाही पेपरचे कव्हर घालावे. शक्य झाल्यास प्लॅस्टीक कव्हर घालावेत. म्हणजे पाऊस वाऱ्यापासून चांगले संरक्षण होते. वर्तमानपत्राचे कव्हर घातलेले मला अजिबात आवडत नाही.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

हे पहा, माझ्या वेदना, माझे मनोगत मी व्यक्त केले. वाचनाने प्रत्येकाच्या व्यक्तिमत्वाचा विकास होतो. पण गोष्ट अशी की आज दूरचित्रवाणीच्या रंगीबेरंगी जगात गुरफटलेल्या माणसांची वाचनाची आवड मात्र नामशेष होत चालली आहे. त्यामुळे माझ्यासारख्या अनेक पुस्तकांना वर्षानुवर्षे ग्रंथालयाच्या, दुकानाच्या कपाटात पडून राहावे लागत आहे.

'वाचाल तर वाचाल' हे डॉ. आंबेडकरांचे म्हणणे किती सार्थ आहे. हीच सद्‌बुध्दी ईश्वराने राहुल आणि तुम्हा सर्व मुलांना द्यावी, हीच प्रार्थना !

*** नवीन शब्दांचे अर्थ.**

आत्मवृत	–	स्वत:बद्दलची माहिती.	व्यथा	–	दु:ख
मति	–	बुध्दी	परिवर्तन	–	बदल
वित्त	–	पैसा, धन	सामर्थ्य	–	शक्ती
अनर्थ	–	वाईट घटना, प्रसंग	प्रतिभावंत	–	बुध्दिवान

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे 1 2 वाक्यात लिही

1. पुस्तकासंबंधी जॉन रस्किन यांचे मत कोणते आहे?
2. राहुलला ते पुस्तक कसे मिळाले होते?
3. पुस्तकाला अडगळीत कोणी टाकले?
4. करंगळी मोडल्यासारखा त्रास पुस्तकाला केव्हा होतो?
5. पुस्तकाला आपण केव्हा नजरेस पडू असे वाटते?
6. काय केल्याने पुस्तकाचे जीवन सार्थकी लागेल?

आ. खालील प्रश्नांची उत्तरे 3–4 वाक्यात लिही.

1. महात्मा जोतिबा फुले यांनी विद्येचे महत्व कोणत्या शब्दात व्यक्त केले आहे?
2. पुस्तक कोठे व कसे अडकले होते?
3. वाचकांच्या चर्चेतून कोणते विचार ऐकून पुस्तकाला समाधान वाटते?
4. पान फाटले की पुस्तकाला कोणत्या प्रकारच्या वेदना सहन कराव्या लागतात?
5. पुस्तकाचे संरक्षण कसे कराल?
6. पुस्तकाची इच्छा कोणती असते?

इ. खालील वाक्ये कोणी म्हटली ते सांग.

1. ''विद्येविना मति गेली । मति विना नीति गेली।''
2. ''पुस्तक नसलेले घर म्हणजे खिडक्या नसलेली खोली''
3. ''नरकातही मी पुस्तकाच्या सहाय्याने स्वर्ग निर्माण करीन''
4. ''राहुलच्या निष्काळजीपणामुळे मला आज अडगळीत पडावं लागलंय''

ई. खाली दिलेल्या शब्दांचे विरुध्दार्थी शब्द पाठात आले आहेत. ते शोध व लिही

1. नरक
2. अस्वच्छ
3. सुख
4. मरण

NOT TO BE REPUBLISHED @KTRS

लिंग

* पुढील वाक्ये वाचा.

1. बैल शेतात काम करतो.
2. मोहन पुस्तक वाचतो.
3. बंडूने पेढा खाल्ला.
4. आंबा गोड आहे.

वरील वाक्यातील अधोरेखित शब्द पाहा. या शब्दावरुन असे दिसून येते की, ते शब्द पुरुष वाचक आहेत. या पुरुषवाचक शब्दांना पुल्लिंगी नामे म्हणतात.

* पुढील वाक्यात रिकाम्या जागी वरील उदाहरणातील अधोरेखित शब्द सोडून पुल्लिंगी शब्द लिही व वाक्ये पूर्ण कर.

1. ..... शेतात काम करतो.
2. ..... पुस्तक वाचतो.
3. ..... पेढा खातो.
4. ..... गोड आहे.

* तुम्हास माहीत असलेल्या 20 पुल्लिंगी शब्दांची यादी खालील तक्त्यात लिहा.

अ.न.	प्राणी	पक्षी	फळ /फूल किंवा वस्तू	व्यक्तीचे नाव
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* खालील चौकटीत कांही म्हणी दिल्या आहेत. शोधून लिहा.

दे	स	व	त्य	ता	से	री	व
त्या	ज	ला	य	को	ते	ण	ज
मा	य	री	ज	क	वा	रा	न
ज	वे	य	त	कि	से	सा	भ
न	रा	भा	वे	र	त	मा	ता

टीप : म्हणींचा संग्रह करा.

* पुढील वाक्ये वाचा.

1. बकरी दूध देते.
2. चिंच आंबट आहे.
3. गीता गाणे गाते.
4. जिलेबी गोड आहे.

वरील वाक्यातील अधोरेखित शब्दांना स्त्रीलिंगी नाम असे म्हणतात.

* पुढील वाक्यात रिकाम्या जागी वरील उदाहरणातील अधोरेखित शब्द सोडून स्त्रीलिंगी नामांचे शब्द लिहा.

1. ..... रानात चरते.
2. ..... पत्र लिहिते.

* तुला माहीत असलेल्या 20 स्त्रीलिंगी शब्दांची यादी तक्त्यात कर. हा तक्ता वेगळ्या स्वतंत्र कागदावर कर.

अ.न	प्राणी	पक्षी	फळ /फूल	वस्तू किंवा व्यक्तीचे नाव
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* पुढील वाक्ये वाच :

1. मूल खेळत आहे. 2. कोकरु चरत आहे.

3. पिल्लू पळत आहे.

वरील वाक्यातील अधोरेखित शब्द पाहा. या शब्दावरुन असे दिसून येते की, हे शब्द पुरुष जातीचे नाहीत किंवा स्त्री जातीचेही नाहीत असा बोध होतो. अशा शब्दांना नपुसकलिंगी शब्द म्हणतात.

पुढील वाक्यात रिकाम्या जागी उदाहरणातील अधोरखित शब्द सोडून नपुसकलिंगी शब्द लिहा. व वाक्ये पूर्ण करा.

1. ..... खेळत आहे. 2. ..... चरत आहे.

स्वाध्याय

* **खालील नांमाचे वाचन कर.**

सुतार, मुलगी, वाघ, राणी, रेडा, आई, मुलगा, वेल, फूल, गाय, मोटार, दही, डबा, बाळ, वाहन, घर, पेन.

उदा.	तो सुतार	ती मुलगी	ते फूल
	तो वाघ	ती राणी	ते दही
	तो राजा	ती आई	ते बाळ
	तो रेडा	ती वेल	ते वाहन
	तो डबा	ती गाय	ते घर
	तो मुलगा	ती मोटार	ते पेन

* **खालील नामांचे लिंग ओळख.**

उंदीर, घड्याळ, तार, चिंच, बाग, सोने, कन्या, ढग, बालक.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* लक्षात ठेव.

पुल्लिंग	स्त्रीलिंग	नपुसकलिंग	पुल्लिंग	स्त्रीलिंग	नपुसकलिंग
पूल	नदी	मूल	देव	काठी	दप्तर
भट	बी	फूल	शत्रू	सभा	शहर
दास	चादर	घर	फोटो	दिशा	पुस्तक
कुत्रा	भाकरी	पेन	मासा	वीट	दही

* वाचन करुन पुढे दिलेल्या रिकाम्या तक्त्यात हेच शब्द लिही.

पुल्लिंग	स्त्रीलिंग	पुल्लिंग	स्त्रीलिंग
भाऊ	बहीण	तरुण	तरुणी
बैल	गाय	माळी	माळीण
वाघ	वाघीण	मोर	लांडोर
पती	पत्नी		

पुल्लिंग	स्त्रीलिंग	पुल्लिंग	स्त्रीलिंग

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 11

दसरा झाला हसरा

P3Z5R3

गावाबाहेरच्या देवीच्या देवळात मोठी गर्दी उसळली होती. देवळात फुलांचा, उदबत्यांचा सुगंध दरवळत होता. नवरात्रीनंतर आज देवीची सीमोल्लंघनाची मिरवणूक निघणार म्हणून देवीची पालखी सजवली होती. देवळाच्या आवारात पुजेचे साहित्य, खेळण्यांची, खाऊची दुकानं मांडली होती. एखादी जत्राच भरली होती म्हणा ना!

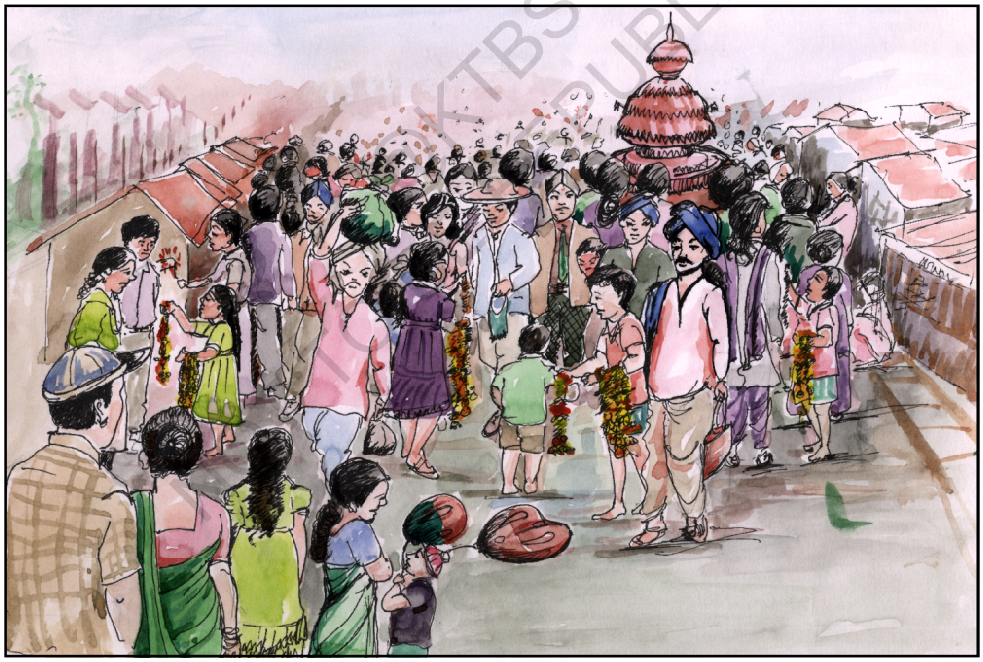
मिरवणूक पाहण्यासाठी समीर, प्रकाश आणि मुग्धा हे त्रिकूटही आलं होतं. तिघांनाही घरुन निघताना गर्दीत कसं वागायचं याच्या सूचना मिळाल्या होत्या. आईनं सांगितल्याप्रमाणे तिघंही देवळात जाऊन देवीला नमस्कार करुन आले. मग मात्र समीरला राहवेना. चटकदार भेळ, खमंग भजी त्याला खुणावू लागली. प्रकाशला आईस्क्रीम हवं होतं तर मुग्धाला रंगीबेरंगी बांगड्या घ्यायच्या होत्या. तिघं गर्दीत मस्त फिरु लागले.

@KTDS NOT TO BE REPUBLISHED

इतक्यात त्यांच लक्ष कोपऱ्यात उभ्या असणाऱ्या राधाकडं गेलं. राधा त्यांच्याच वर्गात शिकत होती. कोपऱ्यावर उभी राहून ती हार आणि गजरे विकत होती. या तिघांना नवल वाटलं. मुग्धा पुढं जाऊन राधाशी बोलू लागली ''राधा, तू इथं कशी? आणि हे हार-गजरे कसले? आणि तुला नाही का या जत्रेत फिरायचं?'' मुग्धाने प्रश्नांची सरबत्ती केली. तिला थांबवत समीर म्हणाला,''अग हो हो, एकदम किती प्रश्न विचारतेस'' आपल्या वर्गमित्रांना पाहून राधाही थोडी भांबावली.

''अगं माझे बाबा आजारी आहेत. त्यामुळे ते कामाला जाऊ शकत नाहीत. माझी आई एका दुकानात कामाला जाते. मी खूप शिकावं असं तिला वाटतं. म्हणून मग मला ती कांही काम करु देत नाही. पण सुट्टीच्या दिवशी कांहीतरी काम करुन तिला हातभार लावायचाच असं मी ठरवलयं. म्हणून मी आज इथं हार-गजरे विकतेय. हे हार आईनंच करुन दिले आहेत'' राधा म्हणाली.

''आयडिया'' प्रकाश जोरात ओरडला. आपण असं करुया, राधाला हार विकायला मदत करु. मुग्धा आणि राधा तुम्ही गजरे विका. मी आणि समीर हार विकतो''. चालेल ! मग आपण सगळे मस्तपैकी भेळ खाऊ'' मुग्धा म्हणाली, ''अरे पण !.....राधाचं बोलणं मध्येच थांबवत प्रकाश म्हणाला''आता पणबीण काही नाही. आपण गर्दीत फिरुन

सगळे हार लवकर विकू. ते पैसे तू घरी दे, आणि आमच्या खाऊच्या पैशात आपण चौघं जत्रेचा आनंद घेऊ.'' मुग्धा म्हणाली, ''खरच, आपण मित्रमैत्रिणी आहोत ना, मग सगळे मिळून मजा करु. आपल्याला आई-बाबा रागावणार नाहीत.''

मुग्धा आणि राधा हातात गजरे घेऊन, 'गजरे घ्या गजरे!, सुंदर सुंदर गजरे!.' असे मोठमोठ्याने ओरडू लागल्या. समीर आणि प्रकाश 'हार घ्या हार, छान छान हार!' असे ओरडू लागले. थोड्याच वेळात मुलांचे हार व गजरे संपले. एवढयात देवीची मिरवणूक सुरु झाली. ती बघून चौघांनी जत्रेचा आनंद लुटला. मैत्रिणीला मदत केल्याने मुलांचा दसराही हसरा झाला.

* **नवीन शब्दांचे अर्थ.**

सीमोल्लंघन : दसऱ्याचे शिलंगण.
खमंग : स्वादिष्ट, रुचकर
चटकदार : छान
त्रिकूट : तीन जणांचा समूह
नवल : आश्चर्य
सरबत्ती करणे : वर्षाव करणे
आयडिया (इंग्लिश शब्द) कल्पना

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

1. देवळात कशाचा सुगंध दरवळत होता?
2. मिरवणूक कोणाची निघणार होती?
3. राधा कोठे उभी होती?
4. फुलांचे हार कोणी करुन दिले होते?
5. गजरे कोणी विकले?
6. समीर व प्रकाश यांनी काय विकले?
7. दसरा हसरा का झाला?

आ. रिकाम्या जागी योग्य शब्द भर.

1. मुग्धाला रंगीबेरंगी ..... घ्यावयाच्या होत्या.
2. वर्गमित्रांना पाहून राधा थोडी .....
3. आपल्याला ..... रागावणार नाहीत.
4. गजरे घ्या गजरे ..... गजरे.
5. हार घ्या हार ..... हार.
6. राधा त्यांच्याच ..... शिकत होती.

इ. खालील प्रश्नांची दोन-तीन वाक्यात उत्तरे लिही.

1. जत्रेत कशाकशाची दुकाने आली होती?
2. मुग्धाने राधाला कोणकोणते प्रश्न विचारले?
3. राधा हार व गजरे विकण्यास का आली होती?
4. मित्र मैत्रीणींनी राधाला कशी मदत केली?ी
5. प्रकाशने काय करण्याचे ठरविले?

ई. खालील वाक्ये कोणी कोणास म्हटली ते लिही.

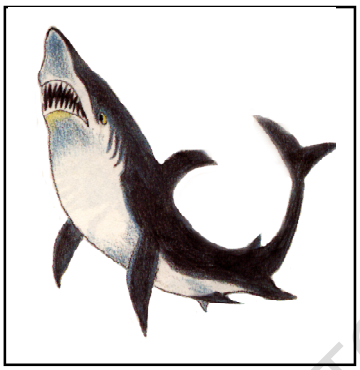
1. ''अग, हो हो, एकदम किती प्रश्न विचारतेस!''
2. ''अगं माझे बाबा आजारी आहेत''
3. ''आता पणबिण कांही नाही''
4. ''आपल्याला आई-बाबा रागावणार नाहीत.''

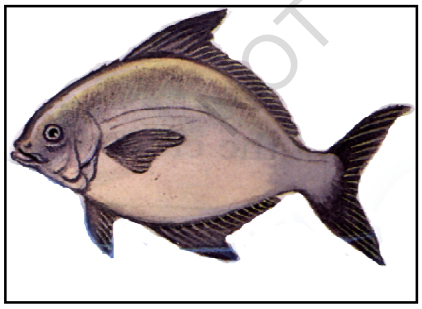
© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ 12

मासा

निळ्या आकाशी विहरत राही पक्षी सहज जसा
सळकन् सुळकन फिरत असे मी जलातला मासा
तऱ्हेतऱ्हेचे इंद्रधनूसम रंग कसे असती
अमुच्यापैकी कांही मासे प्रकाशही देती
टिकली इतक्या काही जाती काही प्रचंड असती
आकारांचे प्रकार अगणित नसे तया गणती
ताप तुम्हाला कधी येई जर पावसात भिजला
जलात राहुन मला न होई सर्दी नि खोकला
पोहत राही सदोदीत मी जलात हो वसती
मधे एकदा मौज पाहण्या येतो मी वरती
पाण्यामधुनी कधी न काढा मरेल हा मासा
जलात असु दे जली असू दे जलातला मासा.

* **कवी कृ. वि. दातार.**

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

* **नवीन शब्दांचे अर्थ.**

विहरणे : आनंदाने फिरणे
अगणित : न मोजता येण्याइतके
गणती करणे : मोजणे
सदोदित : नेहमी, सतत
जल : पाणी
वसती : राहाण्याची जागा

स्वाध्याय

अ. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

1. जलातला मासा कसा फिरत आहे?
2. माशांचे रंग कुणासारखे असतात?
3. माशांचे प्रकार किती आहेत?
4. जलात राहूनही माशाला काय होत नाही?
5. मासा पाण्याच्या वर मधेच एकदा का येतो?
6. मासा पाण्यातून बाहेर काढल्यास काय होईल?

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

आ. खालील कवितेच्या ओळी पूर्ण कर.

1. तऱ्हेतऱ्हेचे इंद्रधनूसम .....
   ..... प्रकाशही देती.
2. पोहत राही सदोदीत .....
   ..... येतो मी वरती.

इ. कवितेतील खालील ओळींचा अर्थ लिही.

टिकली इतक्या कांही जाती कांही प्रचंडही असती
आकारांचे प्रकार अगणित नसे तया गणती.

ई. खाली दिल्याप्रमाणे कवितेतील तालबध्द शब्द लिही.

जसा मासा भिजला .....

असती ..... वसती .....

उ. तुझ्या वहीत माशाचे चित्र काढून ते रंगव.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED